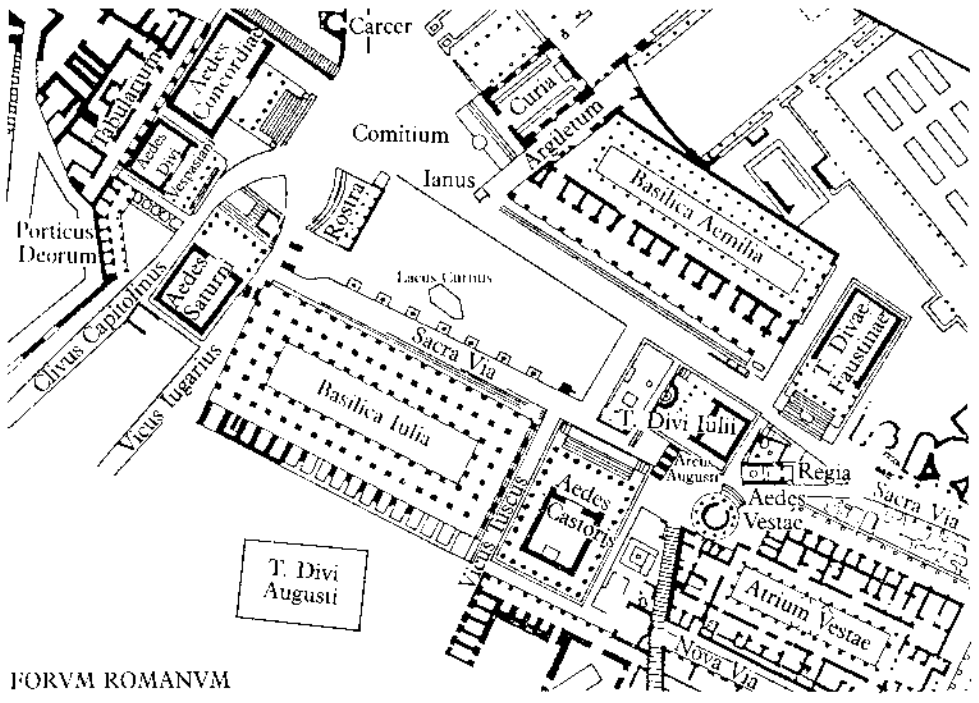

ROMA ANTIQVA

FORVM ROMANVM

ROMA AETERNA

Palātium et Capitōlium

Urbs Rōma in ripā Tiberis flūminis sita est vīgintī mīlia passuum ā marī. Hōc locō flūmen facile trānsitur, et collēs propinquī bene mūnīrī possunt. Moenia Rōmāna
 5 antīqua septem collēs sive montēs complectuntur, quōrum haec sunt nōmina: Palātium, Capitōlium, Aventīnus, Caelius, Ēsquiliae, Viminālis, Quirīnālis. Ā colle Quirīnālī et ā monte Capitōlīnō ūsque ad Tiberim flūmen campus Mārtius patet.

10 Palātium prīmum mūnītum est, sed ea moenia quadrāta quibus Rōmulus, prīmus rēx Rōmānōrum, Palātium mūnīvisse dīcitur iam prīdem periērunt, neque ūlla casa restat ex illā urbe antīquissimā, quae ā fōrmā moenium 'Rōma quadrāta' appellābātur, praeter 'casam
 15 Rōmulī' strāmentō tēctam. Postea Rōmānī nōbilissimī in Palātiō habitāverunt, ibique post Iūliū Caesaris actātem Augustus, Tiberius, Caligula aliūque prīncipēs Rōmānī domōs magnificās sibi aedificāverunt. Omnium

Terrārum dea gentium-
 que Rōma,
 cui pār est nihil et nihil
 secundum
 [Mārtialis XII.8]

fōrma templi

complectī : cingere

Capitōlinus -a -um
 < Capitōlium□ fōrma
 quadrāta[annō 753 a. C.: ante
 Christum (nātum)]casa -ae f = parva domus
 pauper
 re-stāre = reliquus esse,
 superesse
 tegere tēxisse tēctum
 = operīrestrāmentum
 -ī n
 casa

magnificus, *comp*-ficientior, *sup*-ficientissimus
Palātīnus -a -um < Palātium

arx
arcis *f*

fīrmus -a -um = quī
frangī nōn potest,
validus

summum Iāniculum =
summa Iāniculi pars
trāns (↔ cis) = ultrā
arduus, *comp* magis a.,
sup māximē a.

praecipitāre = prōicere
(capite primō)
sacer -cra -crum: (locus)
s. – ubi dī adōrantur
clārus – nōbilis

L. = Lācius (praenōmen)

sacrāre = sacrum facere
et deō trādere
ex-pellere -pulisce
-pulsus
cōsul -is *m*

[annō 509 a. C.]

augustus -a -um = deō
dignus, magnificus

dea: *pl dat/abl* -ābus
cōn-secrāre = sacrāre
tertium *ade*
incendium -ī *n* = ignis
quō domus cōsumitur
re-ficere -fēcisse -fectum
< -facere

[annō 82 p. C.: post
Christum (nātum)]

splendēre = clārē lūcēre

vērō magnificentissima est domus illa ā Domitiānō prīncipe in colle Palātīnō accificāta, quae vocātur ‘domus 20 Augustāna’.

Ea Capitōlii pars quae spectat ad septentrionēs, ardua atque mūrīs firmīs mūnīta, Arx dīcitur. Nec vērō ‘arx’ nōmen huius montis proprium est, nam aliī quoque montēs arduī nātūrā et opere mūnīti ‘arcēs’ dīcuntur, ut 25 summum Iāniculum, quod trāns Tiberim situm est. Locus in Capitōliō māximē arduus appellātur saxum Tarpēium, dē quō ōlim hominēs scelestī supplicīi causā praecipitābantur.

In monte Capitōlīnō, quī prae ceterīs sacer habētur, 30 multa sunt aedificia sacra, quōrum clārissimum est templum Iovis Optimī Māximī. Hoc templum primum aedificāvit L. Tarquinius Superbus, septimus et ultimus rēx Rōmānōrum. Ille vērō, cum nōndum sacrāvisset novum templum, Rōmā expulsus est ā L. Iūniō 35 Brūtō, atque prō rēge duo cōsulēs populō Rōmānō praepositī sunt. Nōn rēx igitur, sed cōsul Rōmānus hoc templum augustum Iovī Optimō Māximō, summō deō populī Rōmānī, et Iūnōnī et Minervae, duābus māximīs deābus, cōnsecrāvit. Deinde idem templum 40 iterum et tertium sacrātum est, cum post incendia refectum esset. Postrēmō Domitiānus templum Iovis Capitōlīnī incendiō cōsumptum refēcit atque tantīs dīvitiīs exōrnāvit ut nihil magnificentius fierī posset: aurō et 45 gemmīs splendet tēctum, quod plūrimīs columnīs ē

marmore pulcherrimō factīs sustinētur; intus in cellā,
 post forēs aurō opertās, ingēns simulācrum Iovis in altā
 sēde sedentis positum est. Ad hoc templum imperātor
 victor post triumphum ascendit, ut Iovī Optimō Māx-
 50 imō sacrificium faciat, dum ducēs hostium, quī in tri-
 umphō ante currum imperātōris ductī sunt, ad suppli-
 cium trāduntur.

cella -ae f = locus in
 templō clausus
 operire -uisse -rtum
 simulācrum -ī n = imāgō,
 signum
 sēdes -is f = locus ubi
 aliquis sedet

sacrificium -ī n: s. facere
 = bovem/ovem/porcum
 occidere et deō offerre

marmor
 -oris n

triumphus -ī m

In summā Arce templum Iūnōnis Monētae situm est,
 in quō nummī ē metallīs pretiōsīs, aurō, argentō, aere,
 55 efficiuntur atque imāginibus imprimuntur. In infimō
 Capitōliō est Tabulārium, id est amplum aedificium in
 quō tabulae et litterae pūblicae servantur.

Monēta -ae f: cognomen
 Iūnōnis
 metallum -ī n
 aes aeris n = metallum
 ferro pretiōsius ex quō
 assēs efficiuntur
 amplus -a -um = magnus,
 lātus et altus
 servāre = salvum
 cūstōdire

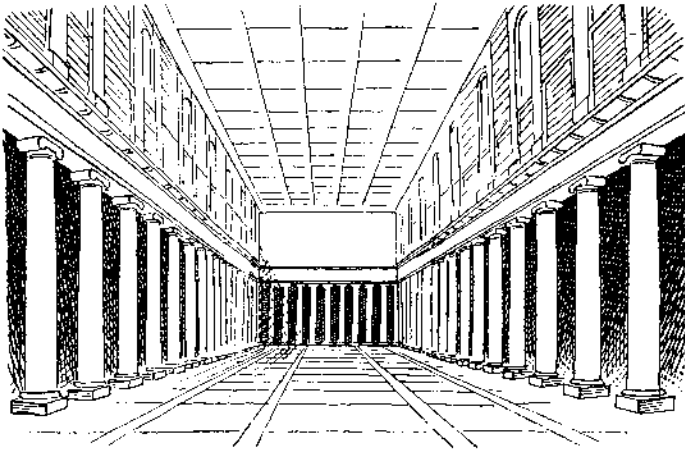
Forum Rōmānum

Infra Capitōlinum Palātīnumque collem est forum
 60 Rōmānum. In cā valle olim magna palūs erat, quae tum
 dēmum siccāta est cum aqua palūdis in flūmen dēdūce-
 rētur per cloācam subterrāneam quae appellātur 'cloāca

palus -ūdis f = locus
 ūmidus
 siccāre = siccum facere
 dē-dūcere
 cloāca -ae f = fossa tēcta
 sub-terrāncus -a -um
 = sub terrā situs

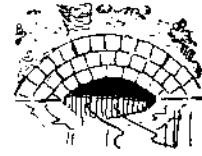
Māxima'. Postrēmus siccātus est locus in mediō forō
 quī 'lacus Curtius' dīcitur ā nōmine equitis cuiusdam
 65 quī sē armātum cum equō suō in vorāginem ibi factam
 praecipitāvisse nārrātur.

Magnus numerus hominum cotidiē convenit in fo-
 rum Rōmānum, locum urbis celeberrimum, quī multīs
 aedificiīs pūblicis et sacris cingitur. Aedificia pūblica

70 amplissima sunt duae basilicae, Aemilia et Iūlia. Basi-
 lica est aedificium pūblicum in quō et alia multa negōtia
 aguntur et iūs inter cīvēs dīcitur. Antequam illae basili-
 cae exstrūctae sunt, tabernae in forō erant: tabernae
 veterēs eō locō ubi basilica Iūlia sita est, tabernae novae
 75 in locō basilicae Aemiliae. Nunc autem mercēs in vicīs
 et in aliīs forīs vēneunt.

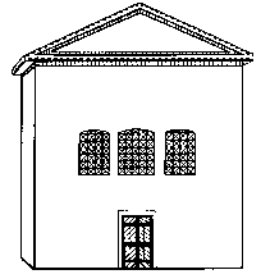
Iūxtā basilicam Aemiliam, in eā forī parte quae dīci-
 tur Comitium, locāta est Cūria, id est aedificium quō
 senātus Rōmānus convenīre solet. Senātus cōstat ex

cloāca Māxima

celeber -bris -bre: (locus)
 c. = quōd multī conveni-
 unt

basilica -ac f

Cūria -ac f

ex-struere -ūxisse -ūctum
 = aedificāre

vīcus -ī m = pars urbis,
 viae domūsque
 vēn-īre -eunt -iisse
 = vēndi (pass)

locāre (< locus) = pōnere;
 locātus = situs

senātus -ūs m

senātor -oris *m*

res publica – rēs omnium
civium commūnis

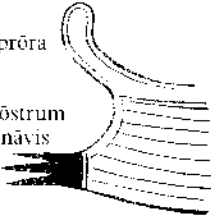
ōrātor
-ōris *m*

rōstrum
-ī *n*

prōra

rōstrum
nāvis

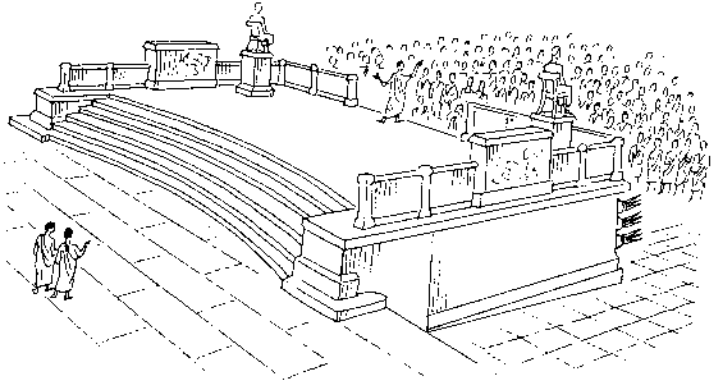
Rōstra orum *n*

prora -ae *f* = pars nāvis
prior (↔ puppis)
illūstris -e = clārus,
nobilis
oratiōnem habēre
– verba facere
M. = Mārcus

Cicero -ōnis *m*

dē-struere -ūxisse -ūctum
↔ exstruere

sescentis senātoribus, cīvibus nōbilissimīs, quī ante 80
Caesaris actātem summam potestātem in rē publicā Rō-
mānā tenēbant. Tunc vērō in antiquam cūriam Hostī-
liam, quae paulum ad septentrionēs extrā Comitium sita
erat, senātōrēs convocābantur. Via celebris quae inter
Cūriam et basilicam Aemiliam in forum exit Argilētum 85
nōminātur.

Ante Comitium est locus superior ex quō ōrātōrēs
verba faciunt ad populum. ‘Rōstra’ nōmen est huius
locī, quia rōstris nāvium captārum ōrnātur (‘rōstrum’
enim vocantur eae hastae ferreae quae ē prōrā nāvis 90
longae ēminent velut rōstrum avis). Multī ōrātōrēs il-
lūstrēs in Rōstra ascendērunt, ut ōratiōnēs ad populum
habērent, neque vērō haec Rōstra sunt unde M. Tullius
Cicērō, ōrātor omnium quī Rōmae fuērunt illūstrissi-
mus, ōratiōnēs habuit, nam Rōstra antīqua, quae in 95
ipsō Comitio posita erant, simul cum cūriā antīquā ā
Iūliō Caesare dēstrūcta sunt cum nova cūria aedificā-
rētur.

Ex aedibus sacrīs forī Rōmānī minima quidem, sed
 100 veterrima est aedēs Iānī, quae ad infimum Argilētum
 sita est. Illa aedēs duās iānuās vel portās habet, quae
 tum dēmum clauduntur cum per tōtum imperium po-
 pulī Rōmānī terrā marique pāx facta est — id quod per
 septingentōs annōs inter Rōmulum et Augustum bis
 105 tantum ēvēnit. Augustus vērō, cum ad Actium, prō-
 munturium Ēpirī, classē M. Antōnīi vicisset, Iānum
 tertium claudī iussit.

In contrāriā forī parte est aedēs Vestae antīquissima,
 quae fōrmam habet rotundam, nōn quadrātam. Vesta
 110 est dea focī rērumque domesticārum, in cuius aede ignis
 aeternus ārdet neque ūllum deae simulācrum inest. Sex
 virginēs Vestālēs ex filiābus Rōmānōrum illūstrium
 ēlēctae dīligenter cūrānt nē ignis Vestae umquam ex-
 stinguātur, namque ignis ille semper ārdēns Rōmam
 115 urbem aeternam esse significat. Iūxtā aedem Vestae est
 ātrium Vestae, id est domus Vestālium, et Rēgia, do-
 mus pontificis mājimī, in quā ōlim rēgēs Rōmānī habi-
 tāvisse dīcuntur. (Pontifex mājimus est summus sacer-
 dōs, quī cēterīs omnibus sacerdotibus Rōmānīs praefec-
 120 tus est; sacerdotum negōtium est sacrificia facere atque
 rēs dīvinās cūrāre.)

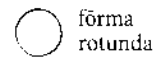
Ante Rēgiam est templum C. Iūliō Caesarī cōnsecrā-
 tum, quod templum Dīvi Iūlii appellātur. Caesar enim,
 ut plērīque pīncipēs Rōmānī, post mortem in deōrum
 125 numerō habētur et 'dīvus' vocātur. Templum Dīvi Iūlii

aedēs -is *f* = templum
 vetus, *comp* veterior,
sup veterrimus

terrā marique (*loc = abl*)
 in terra marique

ē-venire = accidere
 prōmunturium -i *n* =
 mōns in mare ēminēns
 Ēpirus -i *f*
 Iānus - aedēs Iānī

fōrma
 rotunda

focus -i *m* = ignis domes-
 ticus
 domesticus -a -um
 < domus
 aeternus -a -um = per-
 petuus
 Vestālis -e < Vesta
 filia: *pl dat/abl* -abus
 ex-stinguere -inxisse
 -inctum ↔ accendere

Vestālis -is *f* = virgō
 Vestālis
 rēgia -ac *f* = domus rēgis
 pontifex -icis *m*

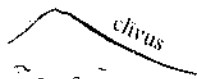
prac-ficere -fēcisse
 -fēctum = praepōnere

dīvinus -a -um (< deus)
 = sacer
 C. = Gāius (praenōmen)

dīvus -a -um = dīvinus

cremāre = ūrere

[annō 44 a. C.]

clivus -i m = latus montis

Castor -oris m

Pollūx -ucis m

aerārium -i n < aes

(: pecūnia)

dē-pōnere = ponere in
tūtō locōre-stituere -uisse -ūtum
= reficere

frōns = pars prima

aedēs Castoris et Pollūcis

(fīlii) geminī = duo

eōdem diē nātī

auxiliō (dat) = ad
auxiliummarmoreus -a -um = ē
marmore factusVespasiānus: p̄nc̄eps
Rōmānus (mortuus
annō 79 p. C.)

[anno 367 a. C.]

factiō -ōnis f = pars ci-
vium quae idem dē rē
pūblicā sentit
patriciū -ōrum m
plēbeū -ōrum m
concordia -ae f ↔ dis-
cordia

vetustas -ātis f < vetus

ab Augustō aedificātum est eō ipsō locō ubi corpus Cae-
saris ā cīvibus lūgentibus cremātum erat postquam M.
Antōnius cōsul ōrātiōne clārissimā amicum suum mor-
tuum laudāvit.

Ab utrāque parte basilicae Iūliae magna aedēs sita 130
est, ā dextrā sub clivō Capitōlinō aedēs Sāturnī, ā si-
nistrā aedēs Castoris et Pollūcis.

Aedēs Sāturnī est aerārium populī Rōmānī, id est
locus ubi pecūnia pūblica dēpōnitur ac servātur. Hoc
templum antīquissimum SENATVS POPVLVSQVE ROMA- 135
NVS INCENDIO CONSVMPVTVM RESTITVIT, ut in fronte īn-
scrīptum est.

Aedēs Castoris cōnsecrāta est diīs Castorī et Pollūcī,
Iovis filiīs geminīs, quī saepius Rōmānīs in proeliīs
auxiliō vērunt. Inter hanc aedem et templum Dīvi 140
Iūlii senātus populusque Rōmānus post proelium ad
Actium factum Augustō victōri arcum marmoreum ae-
dificāvit. Templum Dīvi Augustī situm est post basili-
cam Iūliam.

Īnfra Capitōlium iūxtā Tabulārium sunt aedēs Con- 145
cordiae et Dīvi Vespasiānī.

Aedēs Concordiae antīqua eō tempore aedificāta esse
dīcitur cum post longam discordiam quae populum Rō-
mānum dīviserat in duās factiōnēs inter sē inimicissi-
mās, patriciōs et plēbeīōs, tandem concordia omnium 150
cīvium restitūta est. Deinde, temporibus Augustī, senā-
tus populusque Rōmānus aedem Concordiae vetustāte

collāpsam in meliōrem faciem restituit. Prope aedem
Concordiae est Carcer, cuius pars subterrānea, tenebrīs
155 et odōre foeda atque terribilis, Tullianum appellātur;
multī hostēs Rōmānōrum in Tullianō suppliciō affecti
sunt.

Aedēs Dīvī Vespasiānī ā filiīs Titō et Domitiānō acci-
ficāta, ā Domitiānō patrī mortuō dēdicāta est. Iūxtā ae-
160 dem Dīvī Vespasiānī est porticus duodecim dīis et deā-
bus cōsecrāta, quōrum simulācra aurāta in porticū
stant. Nōmina duodecim deōrum hīs Ennī versibus
hexametris continentur:

Iūnō, Vesta, Minerva, Cerēs, Diāna, Venus, Mārs,
165 *Mercurius, Iovi', Neptūnus, Vulcānus, Apollō.*

Multae viae ex omnibus urbis partibus in forum fe-
runt, ut Argiletum, Sacra via, Nova via, vicus Tuscus,
vicus Iugarius, atque clivus Capitolinus, quō imperātō-
rēs triumphantēs in Capitolium ascendunt. ('Clivus' dī-
170 citur via quae in clivō montis facta est.)

In summā Sacrā viā infrā clivum Palatinum est arcus
Titī, de quō mox dīcendum erit, et templum Iovis Sta-
toris. In hoc templum senātus eō diē convēnit quō Ci-
cerō cōsul orātiōne clārissimā habitā Catilinam, hos-
175 tem patriae, ē senātū atque ex urbe expulit.

Vicus Tuscus forum Rōmānum cum forō Boariō iun-
git, id est forum celebre prope Tiberim flūmen ubi bo-
vēs aliaeque pecudēs vēneunt. In arā Māximā, quae in
forō Boariō locāta est, sacrificia Herculi, deō Graccō,

col-lābī-lāpsum = ad
terram lābī
faciēs = forma

odor -ōris m = quod per
nāsū sentitur

dēdicāre = sacrāre

porticus -ūs f = ordō
columnārū tectus
aurātus -a -um = aurō
opertus

Cerēs -eris f
Diāna/Diāna -ae f
Iovi': Iovis (nōm)
= Iuppiter

vicus = via quae per
vicum fert
triumphāre = trium-
phum agere

āra
-ae f

Stator -ōris m: cognōmen
Iovis
[annō 63 a. C.]

boariū -a -um < bōs

pecus -udis f = bēstia
qua ūtitur agricola

cōn-stituere -uisse -ūtum
= locāre (rem novam),
primum facere

[*Fāstī* I.581-582]

inter-icere -iēcisse
-iectum < -iacere;
inter-iectus esse
= interesse
re-novāre = novum
(dēnuō) facere

capere = continēre (in sē
habēre) posse
[annō 220 a. C.]

(viam) mūnīre = aedifi-
cāre, facere

Cn. = Gnaeus (prae-
nōmen)
[anno 55 a. C.]
theātrum aedificandum
cūrāre = cūrāre ut the-
ātrum aedificētur
statua -ae f = signum
hominis

[annō 44 a. C.]
īdūs Mārtiae = diēs xv
mensis Mārtiī

superāre = vincere
Pharsālus -ī f
in-cendere -cendisse
-censum = accendere

fūnt. Herculēs enim antīquīs temporibus bovēs fōrmō- 180
sōs in hunc locum ēgit

cōstituitque sibi quae 'Māxima' dīcitur āram

hīc ubi pars urbis dē bove nōmen habet,

ut versibus nārrat Ovidius.

Urbs marmorea

185

Extrā forum Rōmānum sunt alia multa aedificia pū-
blica. Iam veterēs rēgēs Rōmānī in valle Murciā, quae
inter Palātium et Aventīnum interiecta est, circum
Māximum cōstituērunt, quī ā Caesare renovātus plūs
quam trecentōs passūs longus est et octōgintā mīlia 190

spectātōrum capit. Alter circus posteā in campō Mārtiō
aedificātus est et circus Flāminius appellātus ā nōmine
C. Flāminiī, quī cōdem tempore viam Flāminiam mū-
nīvit; tertius circus trāns Tiberim in agrō Vāticānō cōn-
stitūtus ā prīncipe C. Caligulā. Nōn procul ā circō Flā- 195

miniō Cn. Pompēius cōsul amplissimum theātrum
marmoreum aedificandum cūrāvit cum porticū et novā
cūriā. In cūriā Pompēiā statua Pompēiī locāta erat, ad
cuius pedēs C. Iūlius Caesar ā M. Brūtō, C. Cassiō aliīs-
que senātōribus necātus est. Id factum est īdibus Mār- 200

tiīs quārtō annō postquam Caesar exercitum Pompēiī
superāvit in Thessaliā ad oppidum Pharsālum. Post ne-
cem Caesaris cūria Pompēia ā populō irātō incēnsa est.

Caesar autem, priusquam ita necātus est, nōn solum
vetera opera refēcerat, sed etiam nova cōstituerat. In 205

eā urbis parte quae est post Comitium, multīs domibus
privātīs dēstrūctīs, novum forum fēcerat in quō tem-
plum Veneris Genetrīcis situm est. Venus enim ā Iūliō
Caesare ‘genetrīx’ nōminābātur, quia gēns Iūlia ā Ve-
210 nere orta esse dīcitur.

Caesare interfectō C. Octāviānus adulēscēns necem
eius ulcīscī cōstituit, neque vērō id sine auxiliō deō-
rum, praecipuē Mārtis, fierī posse arbitrābātur. Ergō
Mārtī deō templum vōvit priusquam proelium commī-
215 sit cum Brūtō et Cassiō. Quibus victīs Octāviānus iūxtā
forum Iūlium novum forum cum templō Mārtis incohā-
vit. Magnum quidem opus fuit, neque brevī tempore
perfectum est, nam quadrāgintā dēnique annīs post
Caesar Octāviānus Augustus, quō cognōmine tum ap-
220 pellābātur, magnificum illud monumentum victōriae
suae Mārtī dēdicāvit. Templum Mārtis Ultōris nōminā-
tum est, quod ille deus mortem Caesaris ultus esse putā-
bātur.

Nēmō princeps Rōmānus tot aedificiīs magnificīs Rō-
225 mam auxit ornāvitque quot Augustus. Nōn solum aedēs
sacrās vetustāte collāpsās aut incendiīs absūptās refē-
cit, sed plūrimās domōs ē lateribus factīs dēstrūxit at-
que tot et tanta nova opera marmorea aedificāvit ut iūre
glōriātus sit ‘marmoream sē relinquere urbem quam
230 latericiam accēpisset.’ Iūxtā domum suam Palātīnam
templum Apollinis fēcit cum porticibus et bibliothecā
Latīnā Graecāque. In campō Mārtiō plūrima opera ex-

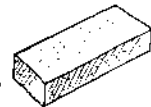
genetrīx -icis *f* = māter
gēns (Iūlia) = cūctī qui-
bus nōmen commūne
est (Iūlius/Iūlia)
orīri ortum = initium
facere

ulcīscī necem Caesaris =
punire eōs qui Caesa-
rem necāvērunt
vovēre vōvisse vōtum
= (deō) prōmittere
(proelium) com-mittere
= incipere
[anno 42 a. C.]
incohāre = aedificāre
incipere

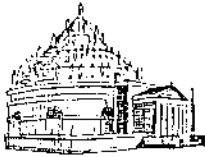
monumentum -i *n* < mo-
nēre; *m. rei* = quod
monet dē rē
ultor -ōris *m* = quī
ulcīscitur
ulcīscī ultum

augēre -xisse -ctum
ab-sūmere = cōsumere,
perdere

later
-cris *m*

glōriārī = glōriosē dīcere
latericius -a -um = ē late-
ribus factus
“marmoream relinqūo
urbem quam lateri-
ciam accēpi”
bibliotheca -ae *f* = locus
ubi librī servantur

mausolēum Augustī

anniversarius -a -um
= quī quotannis fit
mausolēum -ī *n* = monu-
mentum magnificum
mortuō aedificātum
ossa = corpus mortuum
Panthēum (-on) -ī *n*

balneae -ārum *f* = balnea
pūblica
thermae -ārum *f* =
magnae balneae

imperātor: titulus prīn-
cipis Rōmāni
Nerō -ōnis *m*

ibī-dem = eōdem locō
(corpus) exercēre =
movendō parāre

ductus -ūs *m* < dūcere

in-dūcere
[anno 312 a. C.]

longitūdō -inis *f* < lon-
gus; habet l. em passu-
um *M* = *M* passūs lon-
gus est
11 190 p. [16,5 km]

arcuātus -a -um = quī
formam arcūs habet

imperāre = imperātor
esse

strūxit, ē quibus memoranda sunt haec: porticus ad
circum Flāminium, quam ā nōmine sorōris suae porti-
cum Octāviae nōmināvit; theātrum Mārcellī, appellā- 235
tum ā sorōris filiō M. Claudiō Mārcellō; āra Pācis, in
quā sacerdotēs virginēsq̄ Vestālēs anniversārium sa-
crificium facere iussit; mausolēum Augustī, id est mo-
numentum in quō ossa prīncipis cremāta servantur. Eō-
dem tempore Panthēum, altum templum rotundum, in 240
campō Mārτιō exstrūctum est ā M. Agrippā, duce illūs-
trī quī classī Augustī praefectus erat, itemque magnae
balneae quae ab eōdem thermac Agrippae vocantur.

Hae prīmae thermac Rōmae fuērunt, sed postea aliae
thermae etiam magnificentiorēs aedificātae sunt ab im- 245
perātore Nerōne in campō Mārτιō, ā Titō et Trāiānō in
Ēsquilīs. Rōmāni cotīdiē in thermās illās celebrēs lavā-
tum eunt atque ibīdem corpora exercent natandō, cur-
rendō, luctandō. Aqua, cuius magna cōpia ā lavantibus
cōnsūmitur, ē montibus in thermās dēdūcitur per lon- 250
gōs aquae ductūs, quōrum veterrimus, aqua Appia, in
urbem inducta est ab Appiō Claudiō Caecō, quī etiam
viam Appiam ā portā Capēnā ūsque ad urbem Capuam
mūniendam cūrāvit. Ductus eius habet longitūdinem
passuum ūndecim mīlium centum nōnāgintā (ex eō rī- 255
vus est subterrāneus passuum ūndecim mīlium centum
trīgintā, suprā terram opus arcuātum passuum sex-
āgintā). Sed ductus clārissimus, aqua Claudia, ab
imperātore Claudiō, quī ante Nerōnem Rōmae imperā-

260 vit, perfecta est, et habet longitūdinem passuum qua-
drāgintā sex mīlium quadringentōrum sex (ex eō opus
arcuātum passuum sex mīlium quadringentōrum nōnā-
gintā et ūniūs).

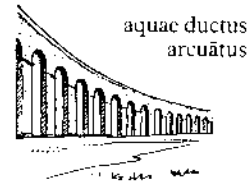
Urbis incendium et domus aurea Nerōnis

265 Nerōne imperante terribile incendium ā circō Māx-
imō ortum magnam urbis partem absūmpsit. Nerō,
cum urbem ārdentem prōspiceret, pulchritūdine flam-
mārum dēlectātus dīcitur iniisse domesticam scaenam
et cecinisse Trōiae incendium, sed incertum est num
270 tyrannus ille insānus, quī vetera aedificia vīcōsque an-
gustōs contemnēbat, urbem ipse incenderit. Cum sextō
dēmum diē ignis exstinctus esset, ex regiōnibus quat-
tuordecim, in quās Augustus Rōmam dīvīserat, quat-
tuor tantum integrae manēbant, trēs funditus flammīs
275 dēlētae crant, in septem reliquīs pauca tēctorum vestīgia
supererant.

Post incendium, cum tōta vallis quae inter Ēsquiliās
et Palātium interiēcta est domibus vacua facta esset,
Nerō in hāc regiōne domum amplissimam sibi ex-
280 strūxit, quae ita aurō atque gemmīs splendēbat ut iūre
'domus aurea' nōminārētur. Longissima porticus ā
Sacra viā ad illam domum splendidam ferēbat. In vesti-
bulō stābat ingēns statua tyrannī ex aere facta, quae
Colossus appellābātur. In hortīs Nerōnis, quī ūsque ad
285 montem Caelium patēbant, stāgnum arte factum erat

46 406 p. [68,6 km]

6491 p. [9,6 km]

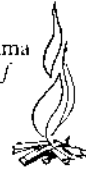

[annō 64 p. C.]

in-īre = intrāre
scaena = locus in theātrō
ubi fābula agitur

in-sānus -a -um = cui
mēns sāna nōn est

flamma
-ae f

dēlēre -ēvisse -ētum =
absūmere, perdere
tēctum : domus
vestīgium : quod reli-
quum est

splendidus -a -um
= splendēs
vestibulum -ī n = locus
clausus ante iānuam
Colossus -ī m: statua Sōlis
Rhodī locāta
stāgnum -ī n = lacus
aquae stantis (: nōn
fluentis)

probāre = probum esse
putāre
“quasi homō tandem
habitāre coepit!”

T. = Titus (praenōmen)

amphitheātrum
Flāvium

col-locāre = locāre

Flāvii: T. Flāvius Vespasianus eiusque filii

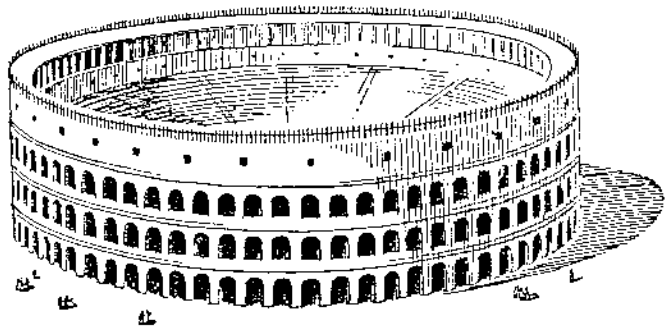
idem Vespasiānus = Vespasiānus quoque

candelābrum -i n

Hierosolyma -ōrum n

aedificiis circumdatum atque campis silvisque cum
multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. Nerō
ipse domum suam perfectam ita probavit ut ‘sē’ diceret
‘quasi hominem tandem habitare coepisse!’ Hōrum om- 290
nium operum nihil paene restat, nam post mortem Ne-
rōnis imperator T. Flāvius Vespasiānus in locō stāgnī

clārissimum amphitheātrum exstrūxit, quod ā nōmine
prīncipis amphitheātrum Flāvium appellātur; atque Ti-
tus et Traiānus in ipsō locō domūs aureae thermās suās
collocāvērunt. 295

Imperātōrēs Flāvii

Idem Vespasiānus duo templa aedificavit: templum
Dīvi Claudiī in Caeliō monte (coeptum quidem ab
Agrippinā, Claudiī uxōre, sed ā Nerōne prope funditus
dēstrūctum), et templum Pācis forō proximum. Hoc 300
templum incohātum est cum Titus, filius Vespasiānī
māior, Iūdaeōs vicisset atque Hierosolyma, urbem illō-
rum nōbilissimam, dēlēvisset. In templō Pācis servan-

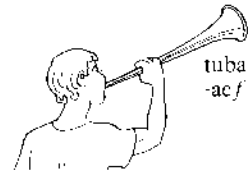
tur rēs sacrae quās Titus Iūdaeīs victīs adēmit, in iīs
 305 candēlābrum aurcum et mēnsa aurāta quae in templō
 Hierosolymōrum stābat tubaeque argenteae quibus Iū-
 daeī convocābantur.

Postquam imperātor Titus morbō mortuus est, senā-
 tus populusque Rōmānus arcum pulcherrimum Dīvō
 310 Titō dēdicāvit, quī in summā Sacrā viā positus est. In
 parte interiōre triumphus Titū dē Iūdaeīs imāginibus
 illūstrātur: ab alterā parte imperātor laurō ōrnātus currū
 triumphālī vectus vidētur, ab alterā mīlitēs candēlā-
 brum et tubās Iūdaeōrum ferentēs.

315 Domitiānus, frāter Titū minor, quī post eum imperā-
 vit, templum Iovis Optimī Māximī in Capitōliō refēcit
 et domum Augustānam in Palātiō aedificāvit, ut suprā
 dictum est. Inter cētera Domitiānī opera memorandum
 est stadium in campō Mārtiō factum, ubi iuvenēs Rō-
 320 mānī cursū sē exercent.

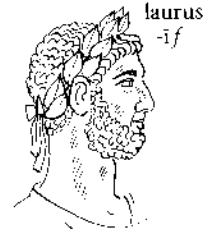
ad-imerē-ēmisse
 -ēptum ↔ dare

arcus Titī

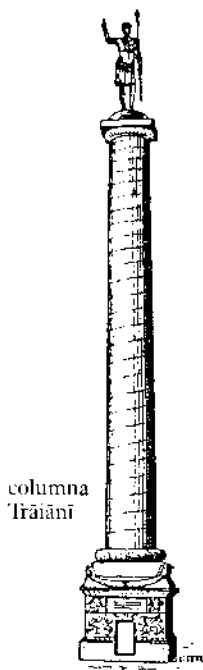
morbū -ī m = mala
 valētūdō
 [annō 81 p. C.]

interior -ius *comp*
 (< intrā) = internus
 illūstrāre = illūstrēm
 facere
 triumphālis -e < trium-
 phus

stadium -ī n = circūs in
 quō iuvenēs currendō
 sē exercent

[anno 96 p. C.]

aereus -a -um = ex aere
factus

[annō 117 p. C.]

P. = Pūblius (praenōmen)
prae-clārus -a -um – prae-
aliū clārus, clarissimuspōns
pontis *m**Trāiānus et Hadriānus*

Domitiānō interfectō, primum M. Coccēius Nerva
annum tantum et quattuor mēnsēs imperāvit, deinde
M. Ulpius Trāiānus, optimus prīnceps, imperium accē-
pīt. Quōrum uterque novum forū faciendū cūrāvit. 325
Forū Nervae cum templō Minervae situm est inter
forū Augustī et templū Pācis. Forū Trāiānī,
omnium māximum et splendidissimum, inter Arcem et
collem Quirīnālem interiectum est. In mediō forō lo-
cāta est statua equī quī ipsum prīncipem vehit. Illa 330
basilica quam Trāiānus forō suō adiūnxit et ā nōmine
suō basilicam Ulpiam appellāvit, etiam amplior est
quam basilica Iūlia. Iūxtā basilicam Ulpiam, inter duās
bibliothecās ab eōdem prīncipe cōstitūtās, stat alta
columna in quā bella quae Trāiānus in Dāciā gessit 335
plūrimīs imāginibus illūstrantur. In summā columnā
statua imperātōris aerea posita est.

Trāiānō mortuō, imperātor P. Aelius Hadriānus
templum praec-lārum post basilicam Ulpiam aedificā-
tum Divō Trāiānō dēdicāvit. Māxima vērō Hadriānī 340
opera sunt templum Veneris et Rōmae sive Urbis Aeter-
nae in Velīa situm, id est in colle humilī quī ā Palātiō ad
Ēsquiliās versus ēminet; Panthēum novum in campō
Mārtiō; ac mausōlēum trāns Tiberim situm. Pōns
Aelius, quō Hadriānus mausōlēum suum cum campō 345
Mārtiō iūnxit, māximus et firmissimus est omnium
pontium quī in Tiberī factī sunt.

<p>Antōnīnus Pius, quī post Hadriānum imperāvit, ter- tiō annō imperīi sui Faustīnam uxōrem perdidit, quae ā 350 senātū cōsecrāta est. Templum Dīvae Faustīnae dē- dicātum — ac deinde, vicēsimo annō post, Dīvō Antō- nīnō — in Sacrā viā situm est iuxtā basilicam Aemiliam.</p>	<p>perdere = amittere cōsecrāre = Dīvum /Dīvam nōmināre vicēsīmus -a -um = xx (20.)</p>
<p><i>Orbis caput</i></p>	<p>orbis = orbis terrārum</p>
<p>Sed satis hōc locō dictum est dē magnitudīne et pul- 355 chritūdīne urbis Rōmae. Videāmus nunc quōmodo haec urbs mirābilis ā parvā orīgīne ad tantam magnitū- dinem tantamque glōriam pervēnerit ut caput orbis ter- rārum appellētur. Nam, ut dicit Ovidius:</p>	<p>magnitūdō -inis f < magnus</p>
<p><i>Hic ubi nunc Rōma est, orbis caput, arbor et herbae</i></p>	<p>[<i>Fāstī</i> V.93-94 et I.85-86] arbor : arborēs</p>
<p>360 <i>et paucae pecudēs et casa rara fuit.</i></p>	<p>casa rara: paucae casae</p>
<p>Nunc vērō</p>	
<p><i>Iuppiter, arce suā cum tōtum spectat in orbem, nīl nisi Rōmānum quod tueātur habet.</i></p>	<p>cum ab arce suā (: ab Capitōliō) tuēri = intuēri omnium primum = ante omnia</p>
<p>Omnium primum igitur dīcendum est dē Aenēā, 365 duce Trōiānōrum, ā quō populus Rōmānus orīgīnem trahit. In carmine praeclārō quod <i>Aenēis</i> inscribitur, P. Vergīlius poēta, quī aetāte Augustī vīxit, rēs ab Aenēā gestās hexametris nārrāvit, quam nārratiōnem proximīs quattuor capitulis solūtā ōrātiōne sequimur, aliquot</p>	<p>Aenēās -ae m orīgīnem trahere = ortus esse Aenēis -idis f liber inscribitur = librō titulus est</p>
<p>370 Vergiliū versibus servātis.</p>	<p>ōrātiō solūta ↔ versūs</p>

OPERA VRBANA	<i>annō</i> <i>a.C.</i>	PRINCIPES ROMANI
Rōma quadrāta	750	Rēgēs (753-509)
Rēgia		Rōmulus rēx
Iānus	700	
Cūria Hostilia	650	
Pōns Sublīcius		
Circus Māximus	600	
Templum et Atrium Vestae	550	
Cloāca Māxima		Tarquinius Superbus rēx
Templum Iovis Capitōlini dēdicātum (509)	500	Cōsulēs (509-)
Aedēs Sātūrnī (498), Castoris (484)	450	
	400	
Aedēs Concordiae (367)		
Templum Iūnōnis Monētae (344)	350	
Rōstra ornāta (338)		
Aqua Appia, Via Appia (312)	300	
Templum Iovis Statōris (294)	250	
Circus Flāminius (220)	200	
Basilica Aemilia. Pōns Aemilius (179)	150	
Porticus XII dēōrum (c. 120)	100	
	90	
Templum Iovis Capitōlini incensum (83)		
Tabulārium (78)	80	
Templum Iovis Capitōlini reffectum (69)	70	
	60	
Theātrum et Cūria Pompēiī (55)	50	
Forum Iūlium, Templum Veneris Gen. (46)		C. Iūlius Caesar (48-44)
Cūria Iūlia (46)		
Aedēs Sātūrnī restitūta (42)	40	
Basilica Aemilia restitūta (34)		
Templum Divī Iūliī (29)	30	Augustus (31 a.C.–14 p.C.)
Aedēs Apollinis Palātina (28)		
Porticus Octāviae (27), Panthēum (28)		
Mausolēum Augustī (23)		
Thermae Agrippae (19)	20	
Theātrum Mārcellī (13)		
Āra Pācis (9)	10	
Templum Mārtis Ultōris dēdicātum (2)		

OPERA VRBANA	annō p. C.	PRINCIPES ROMANI
Aedēs Castoris restitūta (6)		
Aedēs Concordiae restitūta (10)	10	
Basilica Iūlia perfecta (12)		Tiberius (14–37)
	20	
Domus Tiberiāna in Palātiō		
	30	
Templum Divi Augusti perfectum		Caligula (37–41)
Domus Caligulae in Palātiō	40	
Circus Vāticānus (Gāii et Nerōnis)		Claudius (41–54)
	50	
Aqua Claudia perfecta (52)		Nerō (54–68)
	60	
Thermae Nerōnis (62)		
Domus Aurea, Colossus (64)		
Templum Iovis Capitolini incensum (69)		
Templum Divi Claudii (70)	70	Vespasianus (69–79)
Templum Pacis (75)		
Amphitheatrum Flāvium (80)		
Thermae Titii, Arcus Titii (81)	80	Titus (79–81)
Aedēs Divi Vespasiani (81)		Domitianus (81–96)
Templum Iovis Capitolini reffectum (82)		
	90	
Domus Augustāna (92)		
Stadium Domitiāni (96)		
Forum Nervae, Templum Minervae (97)		Nerva (96–98)
	100	Traianus (98–117)
Thermae Traiāni (109)		
Forum Traiāni, Basilica Ulpia		
Columna Traiāni (113)	110	
		Hadriānus (117–138)
Templum Divi Traiāni	120	
Panthēum renovatum (126)		
	130	
Pōns Aelius (134)		
Mausoleum Hadriāni (139)		Antōninus Pius (138–161)
Templum Divae Faustinae (141)	140	

Vocabula nova:

casa
 stramentum
 arx
 cōsul
 incendiū
 marmor
 cella
 simulācrum
 sēdēs
 triumphus
 sacrificiū
 metallum
 aes
 palūs
 cloāca
 basilica
 vicus
 curia
 senatus
 senātor
 orātor
 rōstrum
 prora
 aedēs
 prōmunturium
 focus
 rēgia
 pontifex
 aerārium
 discordia
 factiō
 patriciī
 plēbēiī
 concordia
 vetustās
 odor
 porticus
 clivus
 ara
 statua
 genitrix
 monumentum
 ultor
 later

PENSVM A

Dē cāsū genetiōō

Urbs Rōma, quae caput orb- terr- vocātur, in rīpā Tiber- flūmin- sita est XX milia pass- ā marī.

In Capitōliō est magnus numerus templ-, qu- clārissimum est templum Iov- Optim- Māxim-. In cellā h- templ- simulācrum de- sedent- positum est.

Vesta est dea foc- ac r- domestic-, in c- aede nūllum de- simulācrum inest. Ātrium Vest- est domus virgin- Vestāl-. Rēgia est domus pontific- māxim-, summ- sacerdot- popul- Rōmān-.

C. Octaviānus adulēscēns XIX ann- dux exercit- fuit; postquam necem Caesar- ultus est, monumentum victōri- su- aedificāvit: templum Mārt- Ultōr-.

Colossus est statua Sōl- Rhod- locāta; eōdem nōmine vocābātur statua Nerōn- quae Rōm- in vestibulō dom- aure- stābat. In hortis ill- tyrann- erat multitudō omn- gener- pecud- ac fer-.

Titus, filius Vespasiān- princīp-, post expugnātiōnem Hierosolym-, urb- Iūdaeōrum nobilissim-, triumphāvit. In templō Pāc- servantur rēs sacrae Iūdae-, in iis tubae et candēlabrum magn- preti-. Iūdaeī eās rēs magn- aestimant, etiam plūr- quam Rōmānī. Novus imperātor triumph- cupidus est.

Domitiānus, quī mult- sceler- accusābātur, praec metū mort- dormire nōn poterat. Māximum Hadriān- opus est templum Vener- et Rōm- sive Urb- Aetern-.

Rōmulus rēx bell- studiōsus erat, neque eum pudēbat casu- pauper-.

PENSVM B

Cum rēx Tarquinius Rōmā — esset, duo — populō Rōmānō — [= praepositī] sunt. Cōsul Rōmānus — [= templum] Iovis —. Domitiānus illam aedem — [=igne] absūptam — [= refēcit]. Tēctum aurō —, columnae ē — factae sunt. In

templō Iūnōnis Monētae, quod [= positum] est in summā —, nummī efficiuntur ex aurō et argentō et —. Arx — [= validis] mūrīs mūnītur. In aede Vestae, quae fōrmam — habet, ignis aeternus — quī numquam —. In campō Mārtiō est — Pācis, ubi sacerdotēs et Vestālēs anniversārium — faciunt. Augustus templum Mārtis — aedificāvit, postquam necem Caesaris — est. Hadriānus — Aelium in Tiberī fēcit.

Titus Iūdaeōs — [= vicit] et rēs sacrās, ut — argenteās et — aureum, iis —. In summā — viā — populusque Rōmānus Divō Titō arcum — [= cōsecrāvit].

— est ōrdō columnārum tēctus. Mausōlēum dicitur — [= magnum] — in quō ossa servantur. Aqua Appia est aquae — veterrimus, quī in urbem — est ab Appiō Claudiō. — est aedificium quō senatus convenit. — est parva domus pauper; — domus rēgis est. — sunt bēstiae quibus agricola ūtitur.

Locus — est quō multī conveniunt. Is cui mēns sāna nōn est — esse dicitur. Aedificium quod stāre nōn potest —. Cicerō est — Rōmānus — [= clārissimus].

Synōnima: imāgō et —; māter et —; dīvus et —; clārus et —; internus et —; superesse et —; operīre et —; prōicere et —; sacrāre et —; aedificāre et —; accidere et —; ūrere et —; accendere et —; deō prōmittere et —; glōriōsē dicere et —; intrāre et —; eōdem locō et —.

Contrāria: puppis et —; discordia et —; plēbēiī et —; bona valetūdō et —; exstruere et —; dare et —.

PENSVM C

Num hominēs pauperēs in Palātiō habitant?

Quis templum Iovis Capitōlinī aedificāvit?

Templumne Iovis ā rēge dēdicātum est?

Quid facit imperātor post triumphum?

Quid significat ignis Vestae?

Quid est negotium sacerdotum?

Quot senātōrēs in senātū Rōmānō sunt?

Quis fuit M. Tullius Cicerō?

bibliothēca
mausōlēum
balneae
thermae
ductus
longitūdō
flamma
vestibulum
stāgnum
pecus
candelabrum
tuba
morbus
laurus
stadium
pōns
magnitūdō
origō
quadrātus
firmus
sacer
augustus
amplus
subterrāneus
celeber
illustis
rotundus
domesticus
aeternus
dīvinus
dīvus
marmoreus
aurātus
interiectus
latericius
anniversārius
arcuatus
insanus
splendidus
interior
triumphālis
aereus
praeclārus
vicēsimus
restāre
legere
praecipitare
sacrāre
expellere
cōsecrāre
reficere
splendēre
siccāre

dēducere
 exstruere
 venīre
 locāre
 ēminēre
 dēstruere
 ēvenire
 ārdere
 exstinguere
 praeficere
 cremare
 dēpōnere
 restituere
 collabi
 dēdicāre
 triumphāre
 renovāre
 superāre
 incendere
 ulciscī
 vovēre
 incobāre
 absūmere
 glōriārī
 exercēre
 inducere
 inīre
 probāre
 collocare
 adimere
 tertium
 ibidem

Ubi C. Iūlius Caesar necātus est?
 Cūr Caesar Dīvus Iūlius appellātur?
 Ubi templum Dīvī Iūlii aedificātum est?
 Quārē Augustus Mārtem 'Ultōrem' appellābat?
 Quandō Augustus Iānum clausit?
 Quamobrem Nerō urbem incendisse putābātur?
 Cūr domus Nerōnis 'aurca' vocābātur?
 Quid aedificātum est in locō domūs aureae?
 Quam gentem Titus in oriente superāvit?
 Ubi mausōlēum Hadriāni situm est?